

Tre fine fredninger langs fjorden

Langs nordsiden af Horsens Fjord har istiden gjort det godt. Den har skubbet grundigt rundt på undergrunden og efterladt et afvekslende, naturskønt og bakket landskab som på fortræffelig vis bindes sammen af fjorden med alle dens bugter og øer.

Allerede i 1974 blev et stort område ved Brigsted og Søvind fredet. Det skete, fordi lokale lodsejere ønskede at udstykke og beplante et område ned mod fjorden.

Siden fulgte i 1977 en endnu større fredning af Uldrup Bakker og området omkring Sondrup. Senest er også det smukke og dramatiske landskab ved Stensballe blevet fredet - et område, der er kendt som Bjergene. Det skete i 2016 og ikke uden kamp, for nogle år forinden havde Horsens Kommune udlagt en del af Bjergene til byudvikling.

De tre fredninger hænger sammen og er tilsammen på ca. 2400 hektar - vi har med andre ord fået noget, der med lidt god vilje kan kaldes en naturpark. Den strækker sig fra Bygaden i Horsens i vest til Amstrup i øst, og her er masser af muligheder for at gå på opdagelse. I denne folder finder du inspiration til både korte og lange ture i de tre fredninger.

I de stærkt kuperede Bjergene ved Horsens er det højeste punkt 84 meter over havet. Der er ikke adgang til det, men det kommer der, for i forbindelse med fredningen er der planlagt et par nye stier i Bjergene - området har hidtil været lidt svært tilgængeligt, men en tur ad den vej der (meget passende) hedder Bjergene byder på gode udsigter, både ind over land og ud over fjorden. Fra Bygaden i Horsens går en trampesti desuden så højt op i terrænet, at der er en imponerende udsigt til alle sider.

Landets sidste hekse-henrettelse

Landskabet syd for Brigsted skråner smukt, frodigt og fredeligt ned mod fjorden. Ikke desto mindre var det netop her, at Danmarks sidste hekse-henrettelse fandt sted. 20. marts 1801 blev den unge Ane Povline Holck halshugget, fordi hun havde beskyldt en lokal og gammel kone, Ane Klemens, for at have forhekset sønnen på en gård, så han led af epileptiske anfald. Med tæsk fik Ane Povline Holck sin navnesøster til at tilstå at være en heks, men den gamle kone døde af mishandlingen og i den efterfølgende retssag blev Ane Povline Holck dømt til døden.

De mange bakker kan vi takke istiden for. Isen smeltede væk fra Jylland for cirka 18.000 år siden, men kom så igen for cirka 15.000 år siden, men denne gang blev den kun i omkring 500 år. Under det seneste fremstød pressede isen det område op, vi nu kalder Bjergene, men isen gjorde langt mere end det: Ved Søvind skubbede den fx et dybtliggende lag af mergel op mod overfladen. Mergel er ler med et meget højt indhold af kalk, og i mange år blev der gravet mergel i området - den blev brugt til at forbedre jorden, især den magre jord længere inde i Jylland. Jernbanen Odder-Horsens havde gode indtægter fra fragten af mergel, og i alt blev der hentet over 30.000 læs i de lokale mergelgrave som stadig præger landskabet.

Også i den østligste af de tre fredninger har istiden spillet en hovedrolle, men her efterlod den ikke alene smukke morænebakker men også et stort område med smeltevandssand og grus. Netop den jord var så ufrugtbar, at den lå hen som hede indtil den sidst i 1800-tallet blev plantet til med skov - i dag er Sondrup Plantage og Uldrup Bakker to af Østjyllands smukkeste og mest varierede skovområder.

Nordsiden af Horsens Fjord har tiltrukket mennesker i årtusinder. Langs kysten er der fundet et stort antal boplads, nogle helt tilbage fra ældre stenalder. Ved Tudsdam er der på en skrånning fundet flint og flækker fra en ca. 10.000 år gammel boplads og ved Haldrup Strand rester af en stor boplads. En del af bopladserne ligger nu under vand, fordi vandstanden i havet er steget. På bakke- dragene findes flere markante gravhøje, bl.a. Blakshøj i Uldrup Bakker, en grav fra bronzealderen.

Også de vandløb, der løber ned over bakkerne og munder ud i fjorden, har haft stor betydning. Vandløbene er ret beskedne, men ikke desto mindre har vandet fra dem fungeret som drivkraft i adskillige møller. Alene langs Søvind Bæk lå der fire møller: Søvind Mølle, Røde Mølle, Stampemølle og Brigsted Mølle.

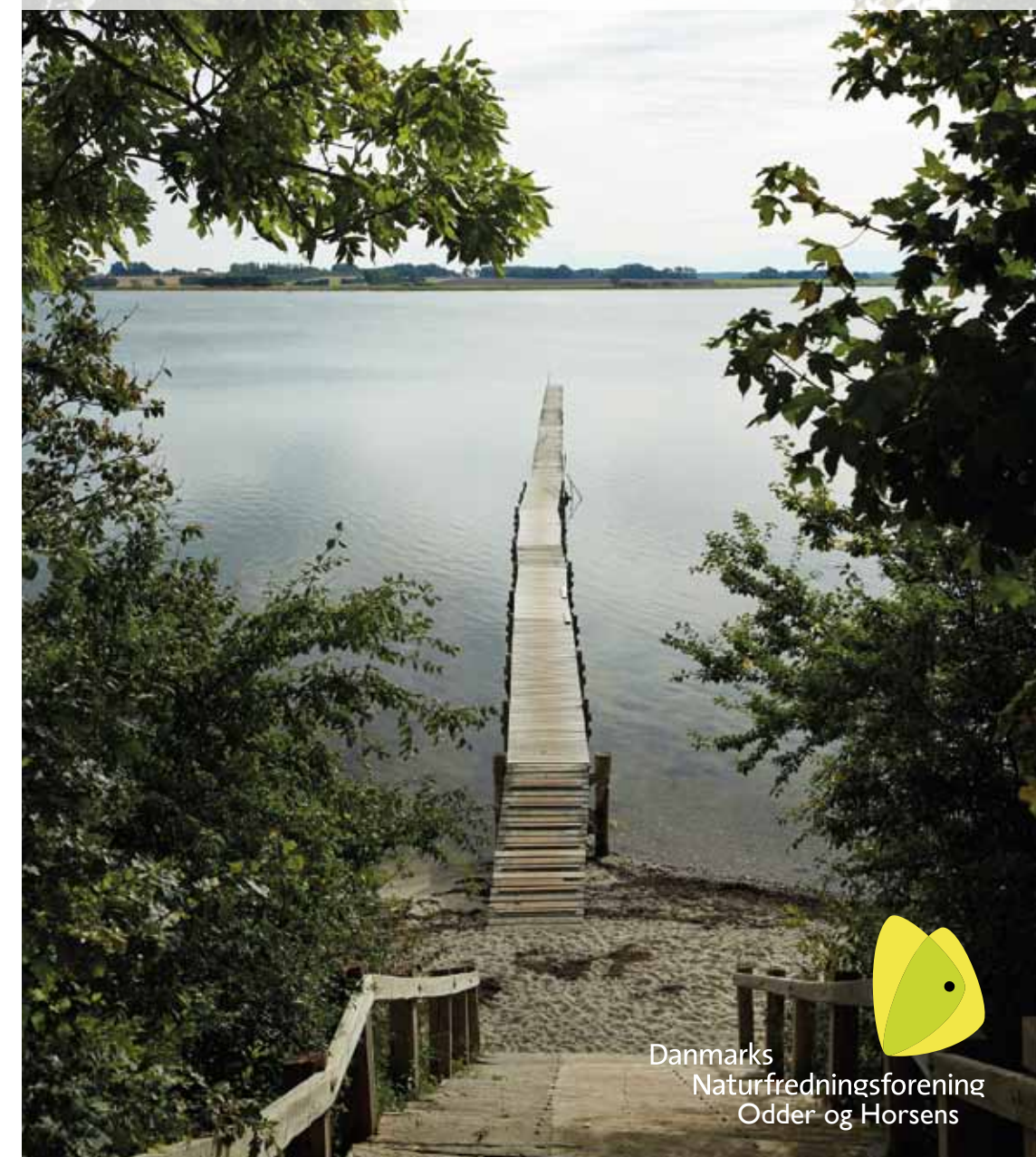
Udmundingen af vandløbene er lavtliggende og sumpede, og langs hele kystlinjen findes der strandenge, som bl.a. giver fuglene gode ynglemuligheder - klyden og dobbeltbekkasin er to af de arter, du kan møde. Horsens Fjord er generelt lavvandet langs nordkysten, og det giver vadefugle og andefugle fine muligheder for at finde føde. I træktiden raster store flokke af fugle ofte i det lave vand - også ørne, fiskehejre og tårnfalk kan du være heldig at se, og i ellekrat kan du om foråret høre både sangdrossel og nattergal.

Da landskabet er så afvekslende, er også floraen det. Moser, mergelgrave, løvskove, nåleskove, strandenge og tørre overdrev skaber mange levesteder for planter, og tilbage i 1993 registrerede det daværende Århus Amt da også omkring 450 arter af planter i området.

Tre fredninger på stribe - forslag til ture

Langs nordsiden af **HORSENS FJORD**

Danmarks
Naturfredningsforening
Odder og Horsens

Udsigt til Vorskø

Også Vorskø er fredet, og øen fungerer nu som videnskabeligt reservat, hvor naturen får lov at udvikle sig frit - den sidste dyrkning ophørte i 1979. Der er kun adgang til øen på guidede ture. På billedet ses øen til venstre et stykke ude i fjorden.

Folderen er udgivet i 2017 af Danmarks Naturfredningsforening i Horsens og Odder. Den er udgivet med støtte fra Grønt Guld fra VELUX FONDEN og Danmarks Naturfredningsforening. Bag den står en arbejdsgruppe: Carsten Fynbo Larsen, Mogens Tørborg, Keld Jørgensen, Else Jørgensen og Ib Salomon.

Vær opmærksom på, at det meste af jorden i de tre fredninger er privatejet. På veje og stier i det åbne land må du gå og cykle, og i private skove må du gå og cykle på veje og stier fra kl. 6 til solnedgang. I offentlige skove må du gerne gå uden for stierne, ligesom du gerne må gå på strandbredden. Fredningsgrænserne er angivet omtrentligt. Foto: Lars Aarø, Fokus-Foto. Layout: Berit Kirk, Horisont Grafisk.

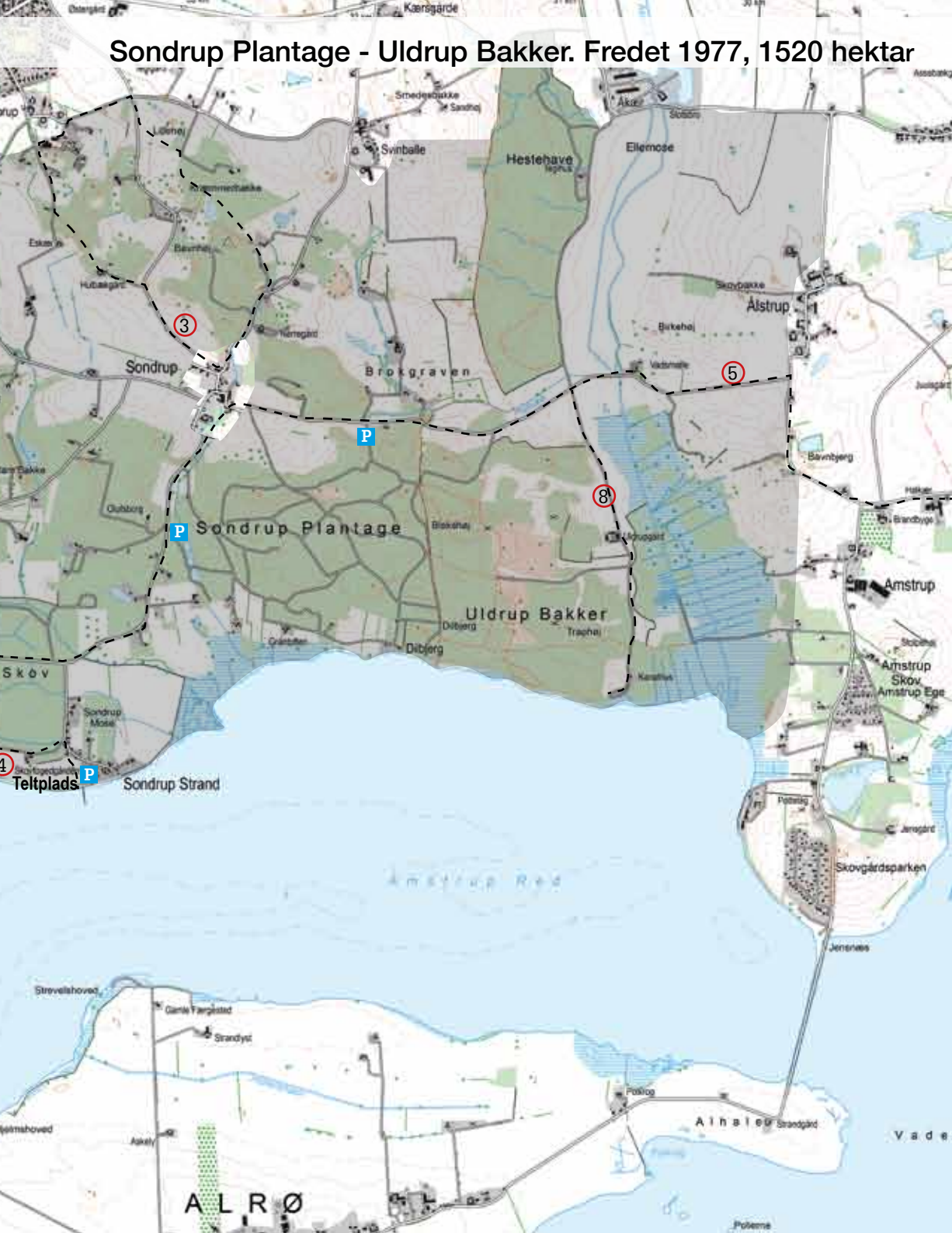
Bjergene. Fredet 2016, 300 hektar

Brigsted. Fredet 1974, 589 hektar

Sondrup Plantage - Uldrup Bakker. Fredet 1977, 1520 hektar

1 Trampesti til toppen

Fra Bygaden i Stensballe udgår en trampesti. Den fører langs kanten af marken op til et par fine udsigtspunkter, stien finder du over for Risengård og lige ved et bybus-stoppested. Stien er ikke mærket, og du går i græs, så det kan være en fugtig omgang. Det går op og op, men på toppen venter præmien, for du er 78 meter over havet og udsigten er rigtig flot: Mod vest ned over Horsens og Nørrestrand, mod øst ud langs fjorden. Ved en gammel seljheron kan du hvile lidt ud på en bænk. Tidligere var der ikke adgang til det højeste punkt i Bjergene (84 meter over havet), men takket være den nye fredning, kommer der nu en sti helt op til toppen, der meget passende findes tæt ved Bjerggård. Turen op og ned er 1,4 km .

2 Den gamle jernbane - fra Haldrup til Stensballe Skov

En del af den gamle jernbane mellem Horsens og Odder fungerer nu som sti. Stykket mellem Haldrup og Stensballe Skov indgår i fredningen af Bjergene, og her er det muligt at gå eller cykle en tur uden at skulle tage sig i agt for biler. Langs stien vokser der mange frugttræer, og udsigten ned mod strandengene og fjorden fejler ikke noget. Ved Stensballe Skov går en grusvej langs vandet, den slutter ved Haldrup Bådelaug's lille plads - en perle med flot udsigt over fjorden. Grusvejen og pladsen indgår dog ikke i fredningen. Turen i fredningen er ca. 1,2 km - og 2 km, hvis du tager hele turen.

5 På langtur gennem alle tre fredninger. (Markeret som cykelrute 5)

Denne rute bringer dig gennem alle tre fredninger, du kan gå den eller tage den på cykel. En pæn del af den kan også køres i bil. Fra Horsens til Haldrup følger ruten den gamle jernbane mellem Horsens og Odder. Mellem Haldrup og Søvind færdes du på grusveje, og næsten overalt har du et fint kikk ned over fjorden. Fra Søvind følger ruten små asfalterede veje, og jo længere mod øst, du kommer, jo mere skov bliver der. Ruten går gennem landsbyen Sondrup og videre ad en lille og snoet vej hen over dalen ved Åkær Å til Ålstrup og Amstrup.

3 Rundtur ad kirkestierne

Landsbyen Sondrup har ingen kirke, så indbyggerne måtte vandre ad kirkestier til Hundslund. De gamle stier er heldigvis bevarede og mærket med pæle med en hvid cirkel. Stierne er nogle steder smalle, mens de på andre strækninger består af markveje og skovveje eller små, asfalterede veje. Landskabet er kuperet og uhyre varieret - fra tæt skov til åbne vidder. Et godt udgangspunkt er Hundslund-Hallen på Torupvej, hvor der er gode parkeringsmuligheder, men rundturen kan begynde overalt på den 3,8 km lange rute.

4 Langs Skablund Skov

Lidt vest for fiskerlejet Sondrup Strand ligger en ret stor parkeringsplads. Nær den findes en lille lejrplads samt bord og bænke. Neden for en lang trappe peger en badebro langt ud i fjorden. Det er i øvrigt den, du kan se på forsiden af folderen. Fra parkeringspladsen udgår en sti, der først går gennem et stykke af Skablund Skov. Skoven er, lige som området ved Sondrup Strand, ejet af staten. Stien passerer siden et sumpet område ved Møllebæk, hvor den krydser kommunegrænsen mellem Odder og Horsens. På det næste stykke går du nærmest på kanten af fjorden, inden stien gennem en lille bevoksning med mange forvildede frugttræer går opad og fortsætter som en græsklædt sti på tværs af en mark. Turens længde (frem og tilbage) er 3,6 km.

6 Op på Udsigtshøjene

Lige syd for Trustrup fører en smuk hulvej forbi Udsigtshøjene. Navnet lyver ikke, for på toppen af de gamle bronzealderhøje er du omkring 70 meter oppe, så der er udsigt til alle sider og ikke mindst ned mod fjorden og Vorskø. Højene er ejet af staten, og Naturstyrelsen står for plejen af området - godt hjulpet af græssende kvæg. Opret kobjæld, en sjælden blomst, har en lille bestand her. En afmærket sti fører rundt om den lille skov syd for toppen, ruten er ca. 1 km På toppen er der bænke og bord.

7 Rundt om mergelgraven

Lige syd for Søvind Kirke begynder en offentlig sti, der fører rundt om en stor mergelgrav, en af de mange mergelgrave, som Søvind-området blev kendt for. Stien krydser Søvind Bæk og går langs en eng, inden den klatrer opad. Uanset hvilken vej du vælger rundt om mergelgraven, kommer du op i højden, hvorfra der er et fint kikk, især ned over den pænt store sø, der er opstået på bunden af graven. I mergelgraven vokser den meget sjældne og fredede orkidé, der hedder biblomst. Dens blomster er lyserøde, mørkbrune og gulgrønne og ses i juni og juli. Orkideen blev først opdaget i 2004. Horsens Kommune prøver at give den bedre forhold, men den er trængt af gul stenklover, en meget høj plante, som kan kvæle den. Vær opmærksom på, at mergelgraven ligger et lille stykke uden for den store Brigsted-fredning, og at mergelgraven er privatejet. Turens længde er ca. 800 m.

8 Uldrupgården og Kanalhuset

For foden af Uldrup Bakker finder du en helt speciel gård, Uldrupgården, der også er kendt som Schæfegården. Her holdt fårehyrderne til. Den firlængede og meget særprægede gård er fra omkring år 1800 og præget af det, der kaldes holstensk byggestil. Gården var i stærkt forfald, men gennemgik omkring år 2000 en omfattende restaurering. Den tilhører Aakær Gods. Fortsætter du mod syd ad mark- og skovvejen kommer du til Kanalhuset, nu bruges det som jagtthytte, men nedenfor havde Aakær Gods tidligere en ladeplads, hvorfra korn, stude og træ blev udskibet. Nær Kanalhuset er der en fin udsigt over Horsens Fjord. Fra Vads Møllevej til Kanalhuset er der ca. 1,7 km.